

Dlhoročná zástupkyňa SR pred Európskym súdom pre ľudské práva (ESLP) Marica Pirošíková o paragrafe 363: Pani prezidentka asi zabudla, že obete sa môžu obrátiť na Ústavný súd SR

- CZ24 News | 2. února 2023

SLOVENSKO: Nevie alebo nechce vedieť? Prezidentka SR Zuzana Čaputová podala minulý štvrtok (26. 1.) na Ústavný súd SR návrh na začatie konania o súlade paragrafu 363 Trestného poriadku s článkami 3, 8 a 13 Dohovoru o ochrane ľudských práva a základných slobôd. Opýtali sme sa preto dlhoročnej zástupkyne SR pred ESLP JUDr. Marici Pirošíkovej, ako hodnotí tento jej krok.

Prezidentka hovorí, že nemôže konať inak. Inokedy tvrdí, že nemá kompetencie „takmer na nič.“ Ako sa teda na tento jej krok pozeráte?

Pokiaľ pani prezidentka tvrdí, že uvedeným ustanovením dochádza k porušeniu práv osôb poškodených trestnými činmi na účinné vyšetrenie prípadu, pozabudla na to, že posledné slovo má v takomto prípade ústavný súd.

Majú práva

Poškodení na Slovensku majú k nemu priamy prístup. Môžu sa naň obrátiť vždy, keď je podozrenie, že došlo k porušeniu ich práv zo strany OČTK. Ústavný súd opakovane dospel k rozhodnutiam, že ich právo na účinné vyšetrenie prípadu bolo porušené.

Preto tvrdenie prezidentky odmietam a nesúhlasím ani s tým, že by postup prokuratúry porušujúci práva poškodených trestnými činmi nepodliehal v Slovenskej republike súdnej kontrole.

Môžete to vysvetliť bližšie?

Ak vo vyšetrovaní týkajúcom sa napríklad vyšetrovania vraždy, domáceho násillia, týrania, sexuálneho zneužívania dochádza k prietahom, nedostatočnému alebo neefektívnemu vyšetrovaniu, poškodení sa môžu obrátiť v priebehu trestného konania na ústavný súd.

Povinnosti štátu

Ústavný súd posúdi, či nedošlo k porušeniu pozitívnych povinností vyplývajúcich OČTK z práva na život, súkromie a zo zákazu ponižujúceho zaobchádzania. ESLP z týchto práv vyvodil ich povinnosť uskutočniť oficiálne účinné, nezávislé a nestranné vyšetrovania vedúce k identifikácii a potrestaniu zodpovedných osôb.

“ Pripomínam, že ešte pred podaním ústavnej sťažnosti bolo do 1. januára 2016 možné

pokúšať sa o nápravu podaním podnetu a opakovaného podnetu podľa zákona o prokuratúre. V súčasnosti už takáto možnosť neexistuje. A poškodení majú priamy prístup na ústavný súd.“

JUDr. Marica Pirošíková, dlhoročná zástupkyňa SR pred ESLP

Sú OČTK potom takýmto rozhodnutím ústavného súdu viazané?

Áno. Ak dôjde k zastaveniu trestného konania, možno v prípade pochybností o účinnom vyšetrení požadovať s odkazom na články 2,3, či 8 Dohovoru od ústavného súdu zrušenie takéhoto rozhodnutia. V ďalšom konaní sú následne orgány činné v trestnom konaní povinné postupovať v súlade s právnym názorom ústavného súdu.

Nemecko vs Slovensko

Je zaujímavé, že pani prezidentka vo svojom podaní spomína prax Spolkového ústavného súdu Nemecka chrániacu právo na účinné vyšetrovanie trestných činov a opomína analogické právomoci slovenského ústavného súdu v konaní podľa článku 127 ústavy, ktoré tento opakovane vo svojej praxi aj využil.

Môžete uviesť nejaké príklady z praxe ústavného súdu?

Áno, napríklad v prípade I. ÚS 72/04 ústavný súd skonštatoval porušenie článku 3 Dohovoru, prikázal dotknutým policajným orgánom vo veci konať a sťažovateľovi priznal 100 000 Sk ako primerané finančné zadostučinenie.

Sťažovateľ sa obrátil na ústavný súd so sťažnosťou podľa článku 127 ústavy namietajúc inter alia porušenie článku 3 Dohovoru. Sťažovateľ uviedol, že 7. júla 2002 bol fyzicky napadnutý dvoma osobami, ktoré ho počas prechádzky napadli od chrbta silným kopnutím do chrbta, zrazili ho na zem a následne ho kopali do chrbta, hlavy, brucha.

Počas útoku mu, nadávali „**špinavý čierny Cigán**“ a vyhrážali sa mu že „**skape**.“ Následkom trestného činu u neho vznikli poruchy pohyblivosti horných a dolných končatín, zhoršená artikulácia, zhoršenie zraku, poruchy rovnováhy a nestabilná chôdza. Tieto zranenia si vyžiadali 7-týždňovú hospitalizáciu na neurologickej klinike.

Dohovor

Ústavný súd zistil, že skutok, ktorý sa mal stať 7. júla 2002, mal znaky konania, ktoré požíva ochranu článku 3 Dohovoru, teda ochranu pred neľudským zaobchádzaním. Sťažovateľ 9. augusta 2002 podal trestné oznámenie.

Napriek tomu, že identifikoval páchatel'ov a oznámil ich bydlisko, trestné stíhanie vo veci bolo začaté až 13. februára 2003.

Hoci obvodné oddelenie malo presné informácie o páchatel'och označených sťažovateľom a mohlo si zadovážiť lekárske posudky o zraneniach sťažovateľa, k začatiu trestného stíhania došlo až s odstupom 7 mesiacov, čo ústavný súd považoval za ústavne neakceptovateľné a konštatoval porušenie článku 3 Dohovoru.

Pokiaľ ide o posúdenie postupu úradu justičnej a kriminálnej polície, tomu bola vec postúpená 13. februára 2003 a k vzneseniu obvinenia voči K. Č. došlo až 23. júna 2003 a voči sťažovateľom označenému spolupáchateľovi M. K. až 15. apríla 2004.

„Postup vyšetrovateľa v konaní preto z hľadiska včasnosti a úplnosti vyšetrovania ústavný súd vyhodnotil ako ústavne neakceptovateľný a poukázal aj na iné chyby v konaní, ktoré mali za následok porušenie článku 3 Dohovoru.“

JUDr. Marica Pirošíková, dlhoročná zástupkyňa SR pred ESLP

V prípade III. ÚS 194/06 ústavný súd zas dospel k záveru, že Krajská prokuratúra v Košiciach napadnutým uznesením porušila základné práva troch sťažovateľiek zaručené v článkoch 3 a 8 Dohovoru, toto uznesenie zrušil, prikázal jej vo veci znovu konať a každej z nich priznal primerané finančné zadosťučinenie v sume 50 000 Sk.

Podľa ústavného súdu neboli náležité vyšetrené okolnosti týkajúce sa ich údajných nezákonných sterilizácií.

Riešil podobné prípady proti Slovensku aj ESLP?

Áno, a to z dôvodu že Ústavný súd vo viacerých prípadoch na rozdiel od ESLP považoval vyšetrovanie za dostatočné a účinné.

Môžete uviesť nejaké príklady?

Áno. Prípád M.M.B. proti Slovensku sa týkal vyšetrovania podozrenia zo sexuálneho zneužívania maloletej sťažovateľky jej otcom. Sťažovateľka sa so sťažnosťou na porušenie svojich práv rozhodnutím vyšetrovateľa obrátila na základe článku 127 ústavy na ústavný súd, ktorý jej sťažnosť odmietol pre zjavnú neopodstatnenosť.

ESLP však následne rozhodol o porušení článku 8 Dohovoru. Pokiaľ ide o účinnosť vyšetrovania, ESLP zdôraznil, že vo veci podozrenia zo sexuálneho zneužívania bolo na vnútroštátnej úrovni vypracovaných viacero znaleckých posudkov, ktorých závery si navzájom odporovali.

Za tejto situácie sa vyšetrovateľ obrátil na Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie dieťaťa, ktorého znalkyne vyšetrili sťažovateľku a podľa nich bolo vysoko pravdepodobné, že dieťa malo skúsenosť so sexuálnym zneužívaním.

Maloleté obete

ESLP zdôraznil, že aj keď ku výpovedi maloletého dieťaťa je potrebné pristupovať s najväčšou obozretnosťou, žiadny z vypracovaných znaleckých posudkov nekonštatoval, že by sťažovateľka mala sklony ku klamstvu.

ESLP mal výhrady voči tomu, akú váhu prikladal vyšetrovateľ viacerým záverom posudku ústavu, vypracovaného s cieľom vyriešiť rozpory v predchádzajúcich posudkoch, ako aj voči tomu, že závery znalkyne ohľadom osobnosti otca neboli bližšie objasnené.

Kritike podrobil aj rozhodnutie o zastavení trestného stíhania, ktoré podľa neho neobsahovalo podrobné a presvedčivé odôvodnenie.

„Ak chceme zlepšiť postavenie poškodených je potrebné, aby ústavný súd správne aplikoval judikatúru ESLP, a tak zabezpečil ochranu poškodených už na vnútroštátnej úrovni. Je to oveľa významnejšie ako napádať § 363.“

JUDr. Marica Pirošíková, dlhoročná zástupkyňa SR pred ESLP

Povinnosti štátu

ESLP na základe uvedených úvah dospel k záveru, že spôsob, akým boli v tomto prípade implementované mechanizmy trestného práva, nespĺňal pozitívne povinnosti štátu podľa článku 8 Dohovoru. ESLP priznal sťažovateľke 10 000 eur z titulu nemajetkovej ujmy a požadovanú sumu ako náhradu nákladov a výdavkov.

Článok 3

K porušeniu procesnej časti článku 3 Dohovoru dospel ESLP aj v prípade Adam pričom uviedol, že príslušné orgány namiesto vyšetrovania sťažovateľových tvrdení o zlom zaobchádzaní z vlastnej iniciatívy preniesli dôkazné bremeno na sťažovateľa.

„ESLP ďalej vnútroštátnym orgánom vytkol, že neboli vykonané žiadne kroky s cieľom odstrániť rozpory vo verziách ohľadom sťažovateľovho zranenia, ku ktorému podľa neho došlo v dôsledku bitia zo strany policajtov.“

JUDr. Marica Pirošíková, dlhoročná zástupkyňa SR pred ESLP

Ďalej poukázal na to, že sťažovateľovo trestné oznámenie, týkajúce sa neinformovania jeho právnych zástupcov o jeho zadržaní, neposkytnutia vody a jedla počas jeho zadržania a jeho nevypočutia ihneď po zatknutí, bolo bez ďalšieho vysvetlenia zamietnuté s odôvodnením, že orgány činné v trestnom konaní sa nedopustili pochybenia, a rovnako tejto časti jeho sťažnosti nevenoval pozornosť ani ústavný súd.

ESLP sťažovateľovi priznal 1 500 EUR ako náhradu nemajetkovej ujmy. To sú len niektoré príklady, takýchto rozsudkov existuje viacero.

Nevie prezidentka alebo nechce vedieť?

Má podľa vás prezidentka vedomosť o takýchto rozsudkoch?

Samozrejme. Veď sa mediálne vyjadrovala k rozsudku ESLP týkajúcom sa zásahu v Moldave nad Bodvou. Išlo o rozsudok R. R. a R. D. proti Slovenskej republike, ktorý sa týkal namietaného zlého zaobchádzania, ktorému boli sťažovatelia vystavení počas policajného zásahu a následného vyšetrovania vykonávaného inšpekciou Ministerstva vnútra Slovenskej republiky pod dozorom

prokuratúry.

ESLP vs Ústavný súd SR

Sťažovatelia sa obrátili na ústavný súd, ktorý ich sťažnosti podané podľa článku 127 ústavy odmietol ako zjavne neopodstatnené (III. ÚS 548/2017).

ESLP mal na vec iný názor najmä pokiaľ ide o tvrdeniami sťažovateľov o zlom zaobchádzaní počas zásahu. V tomto ohľade ESLP uviedol, že v prípade sťažovateľov znalecký posudok vypracovaný v priebehu vyšetrovania potvrdil existenciu zranení, ktoré mohli vzniknúť použitím tupých predmetov, ako napríklad obuškov.

Nebolo teda sporné, že sťažovatelia počas zásahu utrpeli určité zranenia. ESLP sa ďalej zaoberal otázkou, či použité donucovacie opatrenia boli primerané a vyjadril názor, že správanie sťažovateľov nebolo takého charakteru, aby odôvodnilo použitie donucovacích prostriedkov v podobe použitia obuškov, ktorých použitie ani nebolo zaznamenané v hlásení z akcie.

„Preto konštatoval porušenie článku 3 Dohovoru v jeho hmotnej časti. Čo sa týka vyšetrovania udalosti, ESLP vnútroštátnym orgánom vytkol, že konanie, ktoré bolo iniciované prvým sťažovateľom, malo nedostatky, pretože prvý sťažovateľ nebol vypočutý, ani nebolo nariadené znalecké dokazovanie. „

JUDr. Marica Pirošíková, dlhoročná zástupkyňa SR pred ESLP

Až druhé vyšetrovanie bolo vedené s náležitou starostlivosťou, avšak vzhľadom na časový odstup medzi namietaným zlým zaobchádzaním a vyšetrovacími úkonmi, ktoré sa týkali sťažovateľov, bol už len z hľadiska ľudskej pamäte potenciál týchto opatrení prispieť k splneniu účelu účinného vyšetrovania v zmysle článku 3 Dohovoru obmedzený.

Preto došlo k porušeniu článku 3 aj vo vzťahu k vedeniu účinného vyšetrovania, teda v jeho procesnej časti.

Vzhľadom na uvedené rozsudky, má ale prezidentka nejakú možnosť vylepšiť situáciu pokiaľ ide o účinné vyšetrovanie podobných trestných činov?

Samozrejme. Pripomínam, že v zmysle judikatúry ESLP vyšetrovanie trestnej činnosti príslušníkov Policajného zboru SR musí spĺňať požiadavku nezávislosti.

V nadväznosti na rozsudky ESLP došlo v Českej republike k zriadeniu nezávislého orgánu, Generálnej inšpekcie bezpečnostných zborov.

„Pani prezidentka tak namiesto vyvolania konania o súlade právnych predpisov v súvislosti s § 363 mala iniciovať konanie o súlade ustanovení upravujúcich postavenie Úradu inšpekčnej služby s článkami 2, 3, a 8 Dohovoru.“

JUDr. Marica Pirošíková, dlhoročná zástupkyňa SR pred ESLP

Pripomínam, že v naposledy uvedenom rozsudku ESLP týkajúcom sa zásahu v Moldave nad Bodvou, ku ktorému sa pani prezidentka verejne vyjadrovala je citovaná Správa Európskej komisie proti rasizmu a intolerancii (ECRI) o Slovensku z 19. júna 2014, ktorá obsahuje tieto pasáže:

„Ďalšia oblasť, v ktorej by sa mohla zlepšiť reakcia slovenských orgánov, sú sťažnosti na policajné násilie. Interné vyšetrovanie zneužitia právomoci polície patrí do pôsobnosti sekcie kontrolnej a inšpekčnej služby.“

„Podľa získaných informácií však táto sekcia zamietne vyše 80 % prijatých sťažností pre nedostatok dôkazov do jedného mesiaca od ich prijatia; nevedie evidenciu o počte a povahe prípadov rasistického konania polície a o tom, ako sa o týchto prípadoch následne konalo v systéme súdnictva.“

„ECRI opätovne zdôrazňuje odporúčanie, aby slovenské orgány vytvorili orgán, ktorý bude nezávislý od orgánov polície aj prokuratúry, a bude mu zverené vyšetrovanie údajných prípadov rasovej diskriminácie a zneužitia právomocí polície.“

Nezávislosť vyšetrovania

Ďalej je v rozsudku citovaná časť Správy komisára pre ľudské práva Nilsa Muižnieksa z 13. októbra 2015:

„Komisár si želá upriamiť pozornosť orgánov Slovenskej republiky na rozsudok Súdu vo veci Kummer proti Českej republike, v ktorom ESLP rozhodol, že výlučne dozorná funkcia prokurátora nemôže stačiť na to, aby pri policajnom vyšetrovaní zabezpečil dodržiavanie zásady nezávislosti. Navyše, v prípade Ramsahai a ďalší proti Holandsku ESLP zdôraznil, že prokurátori sa „pri získavaní informácií a podpory musia spoliehať na políciu“, a zdôraznil dôležitosť nielen hierarchickej a inštitucionálnej nezávislosti, ale aj praktickej nezávislosti vyšetrovateľa.“

A aký je Váš názor na používanie § 363 a práva osôb poškodených trestnými činmi?

ESLP vydal aj viaceré rozsudky, v ktorých dospel k záveru o porušení práv odsúdených osôb na spravodlivý proces. V takých prípadoch môžu žiadať o obnovu konania na základe rozsudku ESLP. Ako príklad možno uviesť rozsudky ESLP v [prípadoch Adamčo](#) či [Mucha](#). Prvý sa týkal používania inštitútu spolupracujúceho svedka, druhý dohôd o vine a treste.

Poškodeným trestným činom nepomôže, ak dôjde v trestnom konaní k závažným procesným pochybeniam a odsúdení budú následne úspešní pred ústavným súdom či ESLP.

„Generálny prokurátor pri aplikácii § 363 často na judikatúru týchto súdov odkázal a postupoval s ňou v súlade, čím zabránil následným rozsudkom ESLP v neprospech SR.“

JUDr. Marica Pirošíková, dlhoročná zástupkyňa SR pred ESLP

„Pokiaľ ide o práva poškodených osôb na účinné vyšetrovanie prípadu, riešením je pre nich v prípade akýchkoľvek nedostatkov vo vyšetrovaní, ako už bolo uvedené vyššie, použitie

inštitútu ústavnej sťažnosti,“ uzavrela doktorka Pirošíková.

ZDROJ: e-report